

17), hodowca i właściciel Tomasz Sagan, Wróbliki Szlachec-
kie;

- krowy w IV laktacji: czempion – Gerda (nr kat. 25), ho-
dowca i właściciel Krystyna Żarów, Bandrów; wiceczempion
– Salwa (nr kat. 23), hodowca i właściciel Zygmunt Łochań-
ski, Wróbliki Szlachec-
kie;

- krowy w V laktacji: czempion – Gnida (nr kat. 35), ho-
dowca i właściciel Stanisław Czapla, Nagórzany; wiceczem-
pion – Bona (nr kat. 34), hodowca i właściciel Katarzyna Mi-
lasz, Wisłok Wielki;

- krowy seniorki: czempion – Minka (nr kat. 40), hodowca
i właściciel Stanisław Czapla, Nagórzany; wiceczempion –
Berta (nr kat. 36), hodowca i właściciel Tadeusz Chowaniec,
Długie.

Superczempionem wystawy została krowa Bela (nr kat.
74), wyhodowana i nadal użytkowana w Zakładzie Doświad-
czalnym Instytutu Zootechniki Sp. z o.o. Odrzechowa k. Ry-
manowa.

Przyznano też nagrody dodatkowe: Zygmunt Łochański –
hodowca czempionki w grupie jałówek cielnych – otrzymał
puchar ufundowany przez sędziów ze Słowacji; sędziowie ci
przyznali także wyróżnienie za budowę wymienia krowie Ger-
da, czempionce w grupie krów w IV laktacji, ze stada Krystyny
Żarów. Za najładniejsze cielę uznano Brydźię (nr kat. 4a) wy-
hodowaną i utrzymywaną przez Krystynę Żarów z Bandrowa.

Krowy simentalskie w województwie podkarpackim stano-
wią najliczniejszą w kraju populację ocenianą pod względem
wydajności. Przedstawicielstwo w Rzeszowie podaje, że
przeciętna wydajność wyliczona dla średniej liczby 3033,8
krów tej rasy w województwie podkarpackim za rok 2004 wy-
nosi 4320 kg mleka, 175 kg tłuszczu (4,05%) i 144 kg białka
(3,33%). Cielęta simentalskie, szczególnie buhajki, są poszu-
kiwane przez kupców krajowych i zagranicznych.

W trakcie trwania dorocznego święta hodowców koni hu-
calskich i bydła simentalskiego odbyło się sympozjum zatytu-
łowane „Hodowla zachowawcza koni hucalskich”, przygoto-
wane i prowadzone przez dr Iwonę Tomczyk-Wronę wraz
z dr Jadwigą Gancarz. Hodowcy spotkali się przy ognisku,

odbyła się zabawa taneczna i przygotowano blok artystycz-
no-rozrywkowy z udziałem Zespołu Pieśni i Tańca – Ziemia
Sanocka. Przeprowadzono także aukcję na rzecz odbudowy
Polan Surowicznych.

Wystawy zwierząt, przeprowadzone zawody konne wraz
z towarzyszącą im oprawą, odbywające się w przepięknej
i niepowtarzalnej naturalnej scenerii, stworzyły optymalne
warunki do promocji Ziemi Podkarpackiej i jej produktów re-
gionalnych. Imprezy hodowlane zorganizowane w Rudawce
Rymanowskiej doceniły władze szczebla centralnego, woje-
wódzkiego i lokalnego. W imieniu Ministra Rolnictwa i Roz-
woju Wsi Jerzego Pilarczyka ceremonii otwarcia wystawy do-
konał Wojciech Pomajda – Prezes Agencji Modernizacji
i Restrukturyzacji Rolnictwa. W uroczystości otwarcia ucze-
stniczyli między innymi: Wicewojewoda Podkarpacki Stani-
sław Długosz, Przewodniczący Sejmiku Podkarpackiego
Krzysztof Kłak, Dyrektor Departamentu Bezpieczeństwa Żywno-
ści i Weterynarii Wojciech Wojtyra. Obecni byli także par-
lamentarzyści, przedstawiciele nauki, władz Instytutu Zoo-
techniki w Krakowie i inni dostojni goście.

Miłym akcentem było udekorowanie Srebrnym Krzyżem
Zasługi doktora Władysława Brejty – Prezesa Spółki Zakład
Doświadczalny Instytutu Zootechniki w Odrzechowej, zasłu-
żonego organizatora rolnictwa, jednego z pomysłodawców tej
imprezy, jej organizatora i gospodarza. Okolicznościowe dy-
plomy uznania otrzymali Wiesław Szpytma – prezes i Marek
Gibała – kierownik Okręgowego Związku Hodowców Koni
w Rzeszowie. Licznym zasłużonym hodowcom i pracow-
nikom zatrudnionym w dziale produkcji zwierzęcej wręczono
odznaki honorowe.

Doktorowi Władysławowi Brejcie i mgr inż. Markowi Gibale
– pomysłodawcom i inicjatorom oraz wszystkim współorgani-
zatorom wystawy należy życzyć sił, energii i konsekwencji,
niezbędnych do jej kontynuowania i żywić nadzieję, że „Po-
żegnanie wakacji z koniem hucalskim” oraz „Regionalna wy-
stawa bydła simentalskiego” ugruntowały już sobie miejsce
w kalendarzu krajowych imprez hodowlanych.

Ustawowa ochrona zwierząt doświadczalnych

Sławomir Mroczkowski

ATR Bydgoszcz

Od zarania ludzkości zwierzęta dostarczały człowiekowi po-
żywienia, odzienia, a także były wykorzystywane do pracy.
Stosunkowo nowym zjawiskiem w naszym kręgu kulturowym
jest eksploatacja zwierząt jako materiału doświadczalnego.
Dzięki eksperymentom na zwierzętach możliwy był rozwój

wielu dziedzin nauki. Badania na zwierzętach były podstawą
wielu przełomowych odkryć, na których opiera się dziś współ-
czesna biologia i inne pokrewne jej dyscypliny. Osiągnięcia
medycyny, a także nauk podstawowych wymagały użycia,
jako żywego materiału doświadczalnego, ciała zwierząt. Lau-
reaci nagrody Nobla w dziedzinie medycyny w 80% swoje
sukcesy osiągnęli w wyniku prowadzenia doświadczeń z u-
działem zwierząt [2].

Doświadczenia na zwierzętach są w potocznym rozumie-
niu najczęściej utożsamiane z wykorzystaniem zwierząt labo-
ratoryjnych. Tym terminem określa się kilka gatunków ssa-
ków, przeważnie gryzoni, które są wykorzystywane do badań
w pracowniach biomedycznych i biologicznych. Są to zwykle
zwierzęta małych rozmiarów, jak: szczury i myszy, które mo-
gą być utrzymywane w laboratoriach. Lista gatunków zwie-

rzą, biorących udział w eksperymentach jest długa i obejmuje zwierzęta o różnym stopniu rozwoju. Obok już wspomnianych trzeba wymienić: żaby, owce, świnki morskie, chomiki, psy, koty, ale także ptaki i małpy. Obecnie zamiast terminu zwierzęta laboratoryjne używa się innego pojęcia – zwierzęta doświadczalne. Terminem tym określa się wszystkie żywe zwierzęta, używane w eksperymentach. W tym rozumieniu zwierzęciem doświadczalnym może być zarówno mysz, jak i stoń. W doświadczeniach rolniczych wykorzystuje się przeważnie zwierzęta gospodarskie. W naukach o środowisku prowadzi się eksperymenty z udziałem zwierząt wolno żyjących. O skali wykorzystania zwierząt doświadczalnych w Polsce można wyrobić sobie wyobrażenie na podstawie danych, publikowanych przez Krajową Komisję Etyczną ds. Doświadczeń na Zwierzętach. W tabeli scharakteryzowano pod względem ilościowym zwierzęta, które miały być wykorzystane w eksperymentach naukowych w 2004 roku, w zależności od gatunku i stopnia inwazyjności.

Doświadczenia na zwierzętach wiążą się z bólem, strachem i cierpieniem. Zabiegi hodowlane i pielęgnacyjne, a nawet proste procedury doświadczalne, mogą powodować różne stany traumatyczne, szczególnie jeśli są prowadzone przez nieprzygotowane, nieprzychylnie zwierzęciu osoby o niewłaściwych kwalifikacjach. Postępowanie ze zwierzętami wymaga przede wszystkim łagodnego i właściwego ich traktowania. Osoby zajmujące się żywieniem i pielęgnacją, a także wykonywaniem zabiegów, nie mogą odczuwać wobec zwierząt strachu ani wstrętu. Zdarza się, że zwierzęta są traktowane w sposób brutalny. Przykładem w tym względzie mogą być wiwisekcje, które były praktykowane w XVII i XVIII wieku. Obecnie nie przeprowadza się zabiegów operacyjnych dokonywanych na żywych zwierzętach. Budzą one dzisiaj odrazę i niechęć swoim okrucieństwem i brutalnością. Jednak niezależnie od tego, jaki mamy do nich stosunek emocjonalny, trzeba powiedzieć, że przyczyniły się do osiągnięcia postępu w rozwoju niektórych gałęzi wiedzy. Obecnie dąży się do ograniczania udziału zwierząt w eksperymentach. Przemawiają za tym argumenty etyczne i merytoryczne. Ze względów praktycznych jest ważne, by zwierzęta poddane doświadczeniom znajdowały się w jak najlepszej kondycji fizycznej i psychicznej. Uogólnianie wyników badań na zwierzętach i przenoszenie ich na populacje ludzkie wymaga stworzenia jak najlepszych warunków życia i hodowli, a także takiego przeprowadzenia eksperymentu, by zastosowane zabiegi były jak najmniej stresujące i bolesne, aby nie powodowały niepotrzebnego cierpienia.

W czerwcu bieżącego roku weszła w życie ustawa o doświadczeniach na zwierzętach z dnia 21 stycznia 2005 r. (Dz. U. z 2005 r., nr 33, poz. 289), która uchyla istniejące obecnie unormowania w tym zakresie, zawarte w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 roku o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2003 r., nr 106, poz. 1002 oraz z 2004 r., nr 69, poz. 625; nr 92, poz. 880; nr 96, poz. 959). W ten sposób uregulowano całościowo zagadnienia dotyczące doświadczeń na zwierzętach w jednym akcie normatywnym rangi ustawowej, dostosowując jednocześnie polskie przepisy do prawa unijnego. Uwzględniono przede wszystkim Dyrektywę Rady 86/609/EWG z dnia 24

Tabela

Liczba zwierząt planowana do wykorzystania w doświadczeniach w 2004 roku (dane udostępnione przez Krajową Komisję Etyczną ds. Doświadczeń na Zwierzętach)

Gatunek	Stopnie inwazyjności					Suma
	1	2	3	4	x	
Myszy	20	35 312	14 546	63 211	216	113 305
Szczury	521	26 180	14 196	12 232	36	53 165
Świnki morskie	0	1311	105	2112	170	3698
Chomiki	0	1072	258	0	0	1330
Inne gryzonie	0	11 039	905	440	0	12 384
Króliki	0	3262	2780	1397	0	7439
Koty	50	60	61	20	0	191
Psy	355	470	108	28	0	961
Konie, osły, krzyżówki	20	289	0	0	0	309
Świnie	1500	13 210	1545	40	0	16 295
Kozy	20	516	23	0	0	559
Owce	24	1678	427	0	0	2129
Bydło	2086	5047	44	605	0	7782
Inne ssaki	20	21 437	130	4536	0	26 123
Ptaki	3526	70 480	3488	980	0	78 474
Gady	0	2205	0	0	0	2205
Ryby	540	15 665	8410	4120	0	28 735

listopada 1986 r., w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich, dotyczących ochrony zwierząt wykorzystywanych do celów doświadczalnych i innych celów naukowych. Ustawa wdraża przepisy wspólnotowe o charakterze materialnym, które określają zasady wykorzystania zwierząt do doświadczeń. Precyzuje jakie zwierzęta i w jaki sposób mogą być użyte do doświadczeń, określa warunki utrzymywania zwierząt oraz wprowadza do polskiego ustawodawstwa definicję doświadczenia oraz inne podstawowe pojęcia, związane z eksperymentami na zwierzętach.

Doświadczeniem, w rozumieniu ustawy, jest każda forma wykorzystania zwierzęcia do badań naukowych, testów i celów dydaktycznych, mogąca wywołać u niego ból, cierpienie, strach lub trwałe uszkodzenie w jego organizmie, w tym działania mające na celu lub mogące spowodować urodzenie się zwierzęcia cierpiącego na którykolwiek z tych stanów, także wtedy, gdy wyeliminowano ból, cierpienie, strach lub skutki trwałego uszkodzenia przez skuteczne użycie odpowiedniego znieczulenia lub innych środków, z wyłączeniem metod najmniej bolesnego znakowania zwierząt. Doświadczeniem jest również uśmiercenie zwierzęcia do badań naukowych, testów i celów dydaktycznych. Przepisy ustawy precyzyjnie określają moment rozpoczęcia i zakończenia doświadczenia.

W myśl wspomnianej ustawy doświadczenia na zwierzętach są dopuszczalne tylko wtedy, gdy są one konieczne do: opracowania, wytwarzania, kontroli jakości, zapewnienia skuteczności i testowania bezpieczeństwa produktów leczniczych, środków spożywczych oraz innych substancji, preparatów i wyrobów w celu zapobiegania, rozpoznawania lub leczenia chorób, złego stanu zdrowia lub innego nieprawidłowego stanu lub ustalenia szkodliwego wpływu tych produktów, środków oraz substancji, preparatów i wyrobów na czło-

wieka, zwierzęta lub rośliny; oceny, wykrywania, regulacji lub zmiany stanu fizjologicznego człowieka, zwierząt lub roślin. Doświadczenia na zwierzętach są dozwolone także wtedy, gdy są niezbędne do: ochrony zdrowia człowieka lub zwierząt przed chorobami; ochrony środowiska w celu ochrony gatunków, zdrowia człowieka lub dobrostanu zwierząt; prowadzenia podstawowych badań naukowych i dydaktyki w szkołach wyższych – jeżeli celów tych nie można osiągnąć bez użycia zwierząt. Przepisów ustawy nie stosuje się do niedoświadczalnych czynności wykonywanych w chowie lub hodowli zwierząt oraz do zabiegów lekarsko-weterynaryjnych, a także do chwytania zwierząt dzikich w celu wykonania pomiarów biometrycznych oraz określenia przynależności systematycznej.

Przepisy ustawy określają zasady wykorzystywania zwierząt do doświadczeń. Zwierzęta doświadczalne muszą być traktowane w sposób humanitarny, zgodnie ze standardami przyjętymi w UE. Badacz jest zobowiązany do korzystania z międzynarodowej informacji w danej dziedzinie nauki, w celu wyeliminowania powtarzania doświadczeń, przed przeprowadzeniem eksperymentu. Wyszczególniono także zakazy stosowania określonych środków i procedur w doświadczeniach na zwierzętach. Kolejne przepisy zawierają katalog zasad, jakimi powinien kierować się doświadczalnik, przy planowaniu i przeprowadzaniu eksperymentu. Określono również zasady znieczulania zwierząt podczas eksperymentu oraz wskazano na konieczność humanitarnego zachowania się wobec zwierząt po przeprowadzeniu doświadczenia.

Ustawa reguluje także kwestie związane z warunkami utrzymania zwierząt doświadczalnych i ich hodowli. Dotyczy ona zarówno jednostek doświadczalnych i hodowlanych, jak również dostawców. Zamieszczone w niej przepisy są przeniesieniem istniejących obecnie rozwiązań, które znalazły się w ustawie o ochronie zwierząt. Dodatkowo obowiązek uzyskania zezwolenia nałożony został na dostawców zwierząt doświadczalnych. Poszczególne przepisy kształtują procedurę przyznania bądź cofnięcia zezwolenia na prowadzenie hodowli zwierząt laboratoryjnych lub ich dostarczania. Organem właściwym w tym zakresie jest powiatowy lekarz weterynarii. Poza tym ustawa nakłada na jednostki hodowlane oraz dostawców obowiązek ewidencjonowania posiadanych zwierząt doświadczalnych.

Doświadczenia i testy na zwierzętach mogą być przeprowadzane wyłącznie w uprawnionych placówkach naukowych: jednostkach organizacyjnych szkół wyższych; instytutach naukowo-badawczych; urzędowych laboratoriach weterynaryjnych; wytwórniach produktów leczniczych lub biopreparatów; jednostkach organizacyjnych posiadających specjalistyczne laboratoria, wykonujących badania produktów leczniczych, środków spożywczych, substancji i preparatów chemicznych, środków ochrony roślin, produktów biobójczych i organizmów genetycznie zmodyfikowanych. Aktualny wykaz jednostek organizacyjnych, uprawnionych do prowadzenia doświadczeń na zwierzętach, jest podawany do publicznej wiadomości przez ministra właściwego do spraw nauki. Doświadczenia w jednostkach doświadczalnych mogą być pro-

wadzone wyłącznie przez osoby posiadające kwalifikacje w tym zakresie oraz zezwolenie indywidualne wydane przez kierownika jednostki doświadczalnej, a także po uzyskaniu odpowiedniej zgody na przeprowadzenie doświadczenia. Jednostka doświadczalna obowiązana jest zapewnić opiekę lekarza weterynarii nad zwierzętami doświadczalnymi. Ponadto prowadzi ewidencję posiadanych zwierząt doświadczalnych, a także ma obowiązek przechowywać dokumentację dotyczącą doświadczeń przez okres trzech lat.

Nadzór nad przestrzeganiem przepisów ustawy powierzono Inspekcji Weterynaryjnej oraz Krajowej Komisji Etycznej ds. Doświadczeń na Zwierzętach. Najważniejszym zadaniem lokalnych komisji etycznych pozostaje, tak jak do tej pory, opiniowanie każdego projektowanego doświadczenia z udziałem zwierząt pod względem stopnia inwazyjności stosowanych procedur i celowości wykorzystania zwierząt [1]. Zgodnie z ustawą doświadczenie może być wykonane po uzyskaniu zgody na jego przeprowadzenie. Lokalne komisje etyczne wyrażają zgodę na przeprowadzenie doświadczenia w drodze uchwały, w przypadku negatywnej opinii instancją odwoławczą pozostaje Krajowa Komisja Etyczna. Lokalne komisje będą także kontrolować przede wszystkim sposób realizacji doświadczeń i ich zgodność z zatwierdzonym projektem doświadczenia. Ustawa rozszerzyła kompetencje i zadania lokalnych komisji etycznych. W ramach sprawowania nadzoru członkowie lokalnej komisji etycznej mają prawo do wstępu do wszelkich obiektów i pomieszczeń, w których przeprowadzane są doświadczenia oraz do żądania pisemnych lub ustnych informacji w zakresie objętym kontrolą, a także do żądania okazywania i udostępniania dokumentów dotyczących doświadczeń.

Literatura: 1. Mroczkowski S., 2001 – Przegląd Hodowlany 1, 8-9.
2. Radzikowski C., 2005 – Programowanie i przeprowadzanie badań biomedycznych z użyciem zwierząt doświadczalnych. Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN we Wrocławiu. Referat wygłoszony na posiedzeniu Krajowej Komisji Etycznej ds. Doświadczeń na Zwierzętach w Warszawie, 12 lipca 2005 r.

**Zakład Deratyzacji
„SZCZUROŁAP”**

Wiesław i Jarosław Dobrzeńscy
ul. Graniczna 10
87-100 Toruń
tel. (0-56) 655-21-41 lub 654-65-47
tel. kom. 0 601-212-487

**Wyniszczam całkowicie bytujące i dochodzące szczury, z gwarancją. Fermy, mieszalnie pasz, zakłady rolne, magazyny, bezpieczeństwo 100%.
Metodę przedstawiłem w filmie „Szcurołap”.
Dla zainteresowanych wdrażamy HACCP.**